

KOOPERATİFLERDE GENEL KURULUN YETKİLERİ

● Merdan ÇALIŞKAN*

I- GİRİŞ

Genel kurul, kooperatiflerin en yetkili organıdır. Yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu ve diğer organlar, kanuna ve anasözleşme hükümlerine aykırı olmayan genel kurul kararlarına uymak zorundadır.

Genel kurul, genel kurula katılma hakkı bulunan ortaklardan oluşur ve tüm ortakları temsil eder. Genel kurula katılıp katılmamak, oylamalarda muhalif oy kullanmak, alınan kararların tüm ortaklar nezdinde uygulanmasında bir etken değildir; kararlar, genel kurula katılmayan ve ret oyu veren ortaklar için de geçerlidir.

Kooperatifler Kanunu, genel kurula verilen yetkilerin devir ve terk edilemeyeceğini ifade etmektedir. Yönetim kurulu veya diğer bir organ, genel kurulun bu yetkilerini kullanamaz; genel kurul da kendisine tanınan bu yetkileri devredemez.

Genel kurula verilen yetkiler, Kooperatifler Kanunu (KK), Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve kooperatif anasözleşmesinde yer almaktadır. Anasözleşmeler, kurucular veya genel kurul tarafından hazırlanabileceği gibi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na Örnek Anasözleşme şeklinde de hazırlanmaktadır.

Bu çalışmada, kanunlarca genel kurula verilen yetkiler ve Bakanlıklarca hazırlanan anasözleşmeler uygulamada çok sıklıkta kullanıldığından, bu “Örnek Anasözleşmeler”de yer alan yetkiler gözden geçirilecektir.

* Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Kontrolörü

II- KANUNLARDA YER ALAN YETKİLER

1. Anasözleşmeyi değiştirmek

Anasözleşmeyi değiştirme yetkisi genel kurula verilmiştir (KK md.42/II/1). Anasözleşme değişiklikleri de, kuruluştaki usullere tabidir. İlgili Bakanlıklar, kuruluştaki olduğu gibi, değişikliklerde de anasözleşmeyi inceler ve Kanunun emredici hükümlerine aykırılık olup olmadığını araştırır. Bakanlığın onayı ile, genel kurulca verilen anasözleşme değişikliği kararı Ticaret Siciline tescil edilerek geçerlilik kazanır.

Anasözleşmenin bir kısmının veya tamamının değiştirilmesi hakkında diğer organlar ve ortaklar teklifte bulunabilir. Ancak anasözleşme değişikliği hakkında karar verecek tek yetkili organ genel kuruldur.

Ortakların taahhüt edecekleri asgari sermaye payları, ortaklık şartları, ortaklıktan çıkarma sebepleri, yönetim kurulu ve genel kurulu toplantılarının usulleri vb. gibi düzenlenmesi anasözleşmeye bırakılmış konularda değişikliğe gitmek için anasözleşme değişikliği gerektiğinden bu gibi yetkiler de genel kurula aittir. Dolayısıyla anasözleşmeyi değiştirme yetkisi oldukça geniş bir yetkidir.

2. Diğer organların üyelerini seçmek

Kooperatiflerde genel kuruldan başka yönetim kurulu ve denetim kurulu zorunlu organlar arasında yer almaktadır. Bu organların üyeleri ve yedekleri, genel kurulca seçilir (KK md. 42/II/2).

Tasfiye halinde, tasfiye kurulu da bu organlar arasına katılmaktadır. Ancak tasfiye halinde, genel kurulca bu organa üye seçilmemişse bu görev yönetim kurulu tarafından yerine getirilir (KK md.81/III). Kanunlarda yer alan bazı durumlarda tasfiye kurulu mahkemece de atanabilir. Bu durumda genel kurulun, mahkemece atanan tasfiye kurulu üyelerini azletme ve yerlerine yenilerini seçme yetkisi bulunmamaktadır.

3. Mali tabloları onaylamak

İşletme hesabı, bilanço hakkında ve olumlu gelir-gider farkının (kar benzeri) paylaşımı hakkında karar alma yetkisi genel kurula aittir (KK md. 42/II/3). Kanunda mali tablo terimi kullanılmamış, bilançodan bahsedilmiş ve gelir tablosuna atıfta bulunulmuştur.

4. Yönetim ve denetim kurulunu ibra etmek

İbra etmek; yükümlülükleri bulunan bir kişi, organ veya kurumun, belirli bir iş veya belirli zaman zarfında gerçekleştirdiği işler için, görevi veren veya yetkili konumda olan kişi, organ veya kurumca herhangi bir hukuki sorumluluğun bulunmadığının kabulü anlamına gelmektedir.

Kooperatiflerde ibra, genel kurulca yapılır (KK md. 42/II/4) ve ibra edilen organın görevini gerektiği gibi yerine getirdiği, ibra edilen dönem içerisinde yapılan iş ve işlemlerden dolayı ortaya çıkan zarar ve kusurların tazmininden feragat edildiği şeklinde anlaşılır.

5. Gayrimenkul alım-satımına karar vermek

Gayrimenkul alımında ve satımında takip edilecek usuller, alınacak gayrimenkulün niteliği, yeri ve azami fiyatı, satılacak gayrimenkulün asgari fiyatı, genel kurulun yetkileri arasında yer almaktadır (KK md. 42/II/6).

6. İmalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemini belirlemek

İmalat ve inşaat işlerinin yaptırılma yöntemi genel kurulca belirlenmekte olup bunlar Bakanlıkça hazırlanan anasözleşmelerde; ihale veya emanet usulünden hangisinin uygulanacağı, ihale usulünün kabulü halinde bunun kapalı teklif usulü, açık teklif usulü, pazarlık usulü veya yarışma usulü suretiy-

le yürütüleceği, ihale komisyonunun nasıl teşkil edileceği, emanet usulünün tercih edilmesi halinde ise emanet komisyonunun kimlerden oluşturulacağı hususlarının belirlenmesi şeklinde düzenlenmiştir.

7. Ortaklıktan çıkarmaya karar vermek

Ortaklıktan çıkarmaya, anasözleşmede açıkça yazılı olan sebeplerin bulunması halinde yönetim kurulunun teklifi üzerine genel kurulca karar verilir (KK md.16/II). Kanun, anasözleşmede hüküm bulunması halinde çıkarma işleminin yönetim kurulunca da yapılabileceğini ifade etmiştir. Bakanlıklarca hazırlanan örnek anasözleşmelerde bu yetki yönetim kuruluna bırakılmıştır.

Diğer taraftan çıkarma yetkisi yönetim kurulunda olsa da, çıkarılan ortağın genel kurula itiraz etme hakkı bulunmaktadır. Ancak Kanun, itiraza karşı genel kurulca ne gibi kararlar alınabileceğini açıklamamıştır. Yönetim kurulunca anasözleşmede yer alan sebeplerle çıkarma işlemi yapılmasına karşın genel kurulca çıkarma işlemi herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin iptal edilirse, KK md. 53'e göre genel kurulu kararı iptal davası açılabilir.

8. Ayrılanlara yapılacak ödemelerin geciktirilmesine karar vermek

Ortaklıktan ayrılan kişilere yapılacak ödemeler, kooperatifin mevcudiyetini tehlikeye düşürecek nitelikte ise, genel kurulca üç yıla kadar geciktirebilir (KK md.17/II). Kanunda ve örnek anasözleşmelerde “mevcudiyeti tehlikeye düşürecek nitelikteki ödemeler”e ilişkin olarak herhangi bir tanımlama yapılmamıştır.

9. Mal-sermayenin değerini belirleyecek bilirkişileri seçmek, raporlarını onaylamak

Kooperatife para dışındaki varlıkların sermaye olarak koyulabilmesi için

anasözleşmede hüküm bulunması gerekmektedir (KK md. 20). Bu varlıkların değeri kurucular tarafından belirlenmemişse ve/veya bu varlıklar kuruluştan sonra getirilmişse, bu varlıkların değerinin tespiti genel kurulca atanacak bilirkişilerce yapılır (KK md.21/I).

Bilirkişi raporlarında belirtilen değerlerin kabulü veya reddi hususunda da genel kurulu yetkilidir (KK md.22).

10.Ticari defterlerin tetkikine izin vermek

Kooperatif defterlerinin tetkiki için izin verme yetkisi genel kurula ve aynı zamanda yönetim kuruluna aittir. Genel kurul ve yönetim kurulunun ortak olarak kullandığı tek yetkidir.

11.Sınırlı/sınırsız sorumluluk ve ek ödeme kararı almak

Ortakların kooperatif borçlarından dolayı sorumluluklarının derecesi ve ortaya çıkan zararların ek ödeme ile karşılanması hususlarında yapılacak değişiklikler için anasözleşme değişikliği ve dolayısıyla genel kurul kararı gerekmektedir.

Bakanlıklarca hazırlanan anasözleşmelerde ortakların sorumlulukları sınırlı olarak belirlenmiş (Sınırlı Sorumlu veya S.S. ... Kooperatifi) ve ek ödeme yüklemine izin verilmiştir.

12.Sermaye paylarına faiz ödenmesine karar vermek

Bu yetki de anasözleşme ile belirlenebilecek bir yetki olup anasözleşme tadili ve genel kurul kararı gerekmektedir. Kanun gelir-gider farkının en az %50'si dağıtıldıktan sonra kalan kısmın ortaklara, sermaye paylarına Devlet Tahvillerine verilen en yüksek faiz haddini aşmamak kaydıyla faiz verilebileceğini belirtmiştir (KK md. 38/III).

13.Yönetim kuruluna yapılacak ödemeleri belirlemek

Yönetim kurulu üyelerine aylık ücret, huzur hakkı, yolluk ve risturn isimleri altında yapılan ödemelerin tutarları genel kurulca belirlenir (KK md. 56/VI). Genel kurulca, bu sayılan ödeme çeşitleri dışında başka bir ad altında ödeme belirlemesi mümkün değildir.

14.Tasfiyeye karar vermek

Kooperatiflerde kendiliğinden tasfiyeye girme durumları dışında, genel kurulun ve belli durumlarda mahkemelerin, kooperatifi feshetme yetkisi bulunmaktadır (KK md.81/I/2). Feshedilen kooperatif tasfiye haline girer.

15.Yapı kooperatiflerinde ortak/konut/işyeri sayısını tespit etmek

Kanun, yapı kooperatiflerine mahsus olmak üzere; ortak, konut ve işyeri sayısının genel kurulca belirleneceğini ifade etmiştir (KK md. 8/III, 42/II/8). Bu sayıyı belirleyen veya genel kurulca belirlenen sayı üzerinde ortak kaydeden, konut veya işyeri yaptıran yönetim kurulu üyelerine cezai yaptırım öngörülmüştür.

16.Kuruluşta yapılan giderlerin, taahhüt ve muamelelerin kabulü

Kooperatifler kurulurken anasözleşmelerin hazırlanması, tasdiki, kuruluşun tescili ve ilanı, defter ve belgelerin düzenlenmesi ve tasdiki, çalışma bürosuna ilişkin kira vb gibi giderler yapılması kaçınılmaz olmaktadır. Kuruluşta yapılan bu giderler ve işlemlerin kabulü de, genel kurulun onayına bağlıdır (TTK md. 289, 290, 301).

17.Yönetim kurulu aleyhine dava açılmasına karar vermek

Kooperatif yönetim kurulu üyeleri aleyhinde dava açılmasına genel kurul karar verir (TTK md. 341). Genel kurulda çoğunluğun dava açılmasına onay vermemesi durumunda dahi, azınlığın (payları toplamı %10 ve üzerinde olan ortaklar) dava açılmasına karar verilebilir. Kooperatif adına dava açma yetkisi ise denetçilere ait olmakla birlikte azınlığın kararı üzerine dava, denetçilerce veya azınlıkça belirlenen kişilerce açılır.

18.Belli konuların incelenmesi için özel denetçi seçmek

Genel kurulca denetim kuruluna üye seçimi yanında, belirli iş ve işlemlerin, özellikle teknik bilgi ve deneyim gerektiren işlerin incelenmesi için ayrıca özel denetçi seçilmesi mümkündür (TTK md. 348). Bu denetçilerin görev süresi, genel kurulca belirlenen süre veya denetim işinin tamamlanması ile sınırlıdır.

III- ÖRNEK ANASÖZLEŞMEDE YER ALAN YETKİLER

Anasözleşmeler, kurucular tarafından düzenlenir, Bakanlıkça kuruluş onayı alındıktan sonra Ticaret Sicilince tasdik edilir ve anasözleşme sicil gazetesinde ilan ettirilir. Anasözleşmenin daha sonra yapılan genel kurullarca da değiştirilmesi mümkündür. Değişikliklerde de tescil ve ilan zorunludur. Kanunların emredici hükümlerine aykırı olmamak ve Kooperatifler Kanunu'nda belirtilen asgari hususlarda hüküm bulundurmak kaydıyla, çok farklı hükümler içeren anasözleşmeler hazırlanabilir.

Kooperatifler uygulamada genellikle iki Bakanlıkça hazırlanan örnek anasözleşmeleri kabul etmektedirler. Bu anasözleşmelerde belli hükümler ortak nitelikte olup bazı hükümler de kooperatifin türüne değişmektedir. Bu bakımdan örnek anasözleşmelerde yer alan ortak nitelikteki genel kurul yetkilerine göz atmak yerinde olur.

Bunlar şöyle sıralanabilir;

- Kanun, ana sözleşme ve iyi niyet esasları ile genel kurul kararlarına aykırı olduğu ileri sürülen yönetim kurulu kararlarının iptal edilip edilmeyeceği konusunda karar vermek,
- Ortaklardan tahsil edilecek taksit ve ödeme şartları ile gecikme halinde uygulanacak esasları tespit etmek,
- Üst kuruluşa girme kararı vermek ve bu kuruluştaki görevlendirilecek temsilcileri seçmek,
- Gelir-gider farkı hesapları ile yönetim kurulu ve denetçiler tarafından verilen raporları inceleyerek kabul veya reddetmek,
- Denetim kurulu üyelerine verilecek aylık ücret, huzur hakkı ve yol-luk miktarı ile bütçeyi görüşerek karara bağlamak.
- Belirtildiği üzere, kooperatifin türüne göre bu hükümler değişiklik göstermektedir. Örneğin tarım satış kooperatifleri anasözleşmesine göre bu hükümlere, aşağıdaki hükümleri de ekleyebiliriz;
- Birlik genel kuruluna katılacak temsilcileri ve bunların yedeklerini seçmek,
- Gelecek iş yılına ait çalışma programını tespit etmek ve bütçeyi görüşerek karara bağlamak,
- Tahsili imkansız ve karşılıksız kalan alacakların terkinde ile yedek akçeden ve diğer kaynaklardan karşılanmasına karar vermek,
- Bağımsız denetlemeyi yapacak kuruluşu belirlemek,
- Diğer kooperatiflerle müşterek çalışma ve ayrılma konusunda karar vermek,
- Kredi kullanma, ipotek verme ve rehin işlemleri konusunda karar almak ya da yönetim kuruluna yetki vermek.

IV- SONUÇ

Genel kurul, kooperatifler ve ticaret şirketlerinin tamamında en yetkili organdır. Kararları, tüm ortakları ve diğer organları bağlayıcıdır. Kooperatiflerde bu yetkiler Kooperatifler Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve anasözleşmelerce verilmiştir.

Kanunda verilen en geniş yetki, anasözleşmeyi değiştirme yetkisidir. Bu yetki kapsamında genel kurul, kendi yetkilerini artırabilir veya azaltabilir. Ancak Kanun, Kanunlarda ve anasözleşmelerde yazılı bulunan yetkilerin devre-dilemeyeceğini hükme bağlamıştır. Buna göre genel kurulun, anasözleşmede yazılı bulunan yetkilerini, anasözleşmede değişiklik yapmak suretiyle devredebileceği anlaşılmaktadır. Ancak Kanunda yazılı bulunan bir yetkinin devre-dilmesi kesinlikle mümkün değildir.

Kanun, bu yetkileri genel kurulu adına kullanan yönetim kurulunu da cezai yaptırımla sınırlamıştır. Genel kurulun yetkilerini kullanan yönetim kuruluna üç aydan iki yıla kadar hapis ve elli günden beşyüz güne kadar adli para cezası öngörülmektedir.

Diğer önemli yetkilere bakıldığında, yönetim, denetim ve tasfiye kurulu üyelerini seçmek, azletmek, ibra etmek, gayrimenkul alım-satımına karar vermek, ortakların sorumluluğunu genişletmek, ek ödeme kararı almak, tasfiye-ye karar vermek yer almaktadır.

Ekonomik anlamda önemli yetkilerin genel kurula verilmesine karşın ipotek, rehin, kefalet, borçlanma, kredi çekme, yatırım yapma gibi konularda bir düzenleme bulunmaması kanımızca bir eksikliktir. Bu gibi önemli derecede ve yüksek miktarda parasal değeri ve riski bulunan konuların anasözleşmede düzenleme zorunluluğu getirilmesi ve/veya genel kurulca bir yetki veya onay mekanizması oluşturulması yönünde bir düzenleme yapılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

T.C. Yasalar (09.07.1956). **6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (9353 sayılı)

T.C. Yasalar (10.05.1969). **1163 sayılı Kooperatifler Kanunu**. Ankara: Resmi Gazete (13195 sayılı)